

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 14.04.1999, sp. zn. 21 Cdo 2020/98, ECLI:CZ:NS:1999:21.CDO.2020.98.1

Číslo: 4/2000

Právní věta: Notářský zápis je podle ustanovení § 274 písm. e) o.s.ř. titulem pro soudní výkon rozhodnutí, jestliže splňuje formální náležitosti stanovené pro sepsování notářských zápisů o právních úkonech uvedené zejména v § 62 a násl. zákona č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění zákona č. 82/1998 Sb., jestliže obsahuje dohodu osoby oprávněné ze závazkového právního vztahu s osobou ze závazkového právního vztahu povinnou, v níž jsou přesně individualizovány oprávněná a povinná osoba a vyznačeny právní důvod plnění, předmět plnění (přesný obsah a rozsah plnění) a doba plnění (přesně a určitě určena doba, do které se povinná osoba zavazuje předmět plnění poskytnout oprávněné osobě), a jestliže osoba povinná v něm svolila k vykonatelnosti. Požadavku, aby v notářském zápisu se svolením k vykonatelnosti (§ 274 písm. e/ o.s.ř.) byla obsažena dohoda osoby oprávněné s osobou povinnou, lze vyhovět jak tím, že tyto osoby budou účastníky jediného zápisu (buď sepsaného za jejich současné přítomnosti nebo pokračováním v notářském zápisu), tak i tím, že k projevu vůle obsaženém v notářském zápisu sepsaném jen s jednou z těchto osob přistoupí formou samostatného zápisu druhá z nich.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 14.04.1999

Spisová značka: 21 Cdo 2020/98

Číslo rozhodnutí: 4

Číslo sešitu: 1

Typ rozhodnutí: Usnesení

Hesla: Výkon rozhodnutí

Předpisy: § 261 předpisu č. 99/1963Sb.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Oprávněný podal u Městského soudu v Brně návrh, kterým se domáhal, aby byl podle notářského zápisu ze dne 3. 2. 1997 zn. NZ 63/97, sepsaného JUDr. V. K., notářkou v Brně, nařízen k uspokojení jeho pohledávky ve výši 300 000 Kč s 16% úrokem od 15. 4. 1996 do zaplacení a nákladů řízení ve výši 12 150 Kč výkon rozhodnutí příkázáním pohledávky z účtu povinného u „KB, a. s., pobočky B.“. K odůvodnění návrhu uvedl, že v notářském zápisu „s doložkou přímé vykonatelnosti“ uznal povinný svůj dluh ve výši 300 000 Kč s 16% úrokem ročně od 15. 4. 1996 do zaplacení. Ačkoliv datum splatnosti bylo stanoveno na 28. 2. 1997, povinný dosud dluh neuhradil.

M ě s t s k ý s o u d v Brně usnesením ze dne 13. 5. 1997, č. j. 27 E 724/97-4, nařídil podle „vykonatelného notářského zápisu ze dne 3. 2. 1997, č. j. NZ 63/97, N 75/97“ k uspokojení

pohledávky oprávněného ve výši 300 000 Kč s 16% úrokem od 15. 4. 1996 do zaplacení, nákladů „soudního poplatku“ ve výši 6000 Kč a nákladů „právního zastoupení“ ve výši 6150 Kč výkon rozhodnutí „odepsáním“ pohledávky z účtu povinného u „peněžního ústavu KB a. s., pobočka B.“.

K odvolání povinného K r a j s k ý s o u d v Brně usnesením ze dne 8. 1. 1998, č. j. 20 Co 422/97-8, usnesení soudu prvního stupně potvrdil a rozhodl, že oprávněnému se další náklady výkonu rozhodnutí nepřiznávají a že proti tomuto usnesení je přípustné dovolání. Odvolací soud zjistil, že podle smlouvy o půjčce ze dne 5. 4. 1996 oprávněný půjčil povinnému částku 300 000 Kč, kterou se mu povinný zavázal vrátit „včetně 16% úroku“ do 28. 2. 1997. Dne 3. 2. 1997 byl notářkou JUDr. V. K. sepsán notářský zápis, v němž došlo ze strany povinného k uznání tohoto dluhu ve smyslu ustanovení § 558 o. z. s tím, že dlužná částka 300 000 Kč s 16% úrokem od 15. 4. 1996 bude zaplacena nejpozději do 28. 2. 1997; povinný dal současně výslovné svolení k tomu, aby tento notářský zápis byl vykonatelný. Na základě uvedených zjištění odvolací soud dospěl k závěru, že k výkonu navržený notářský zápis je exekučním titulem ve smyslu ustanovení § 274 písm. e) o.s.ř. Na tomto závěru nic nemění to, že notářský zápis byl sepsán pouze s povinným. Z ustanovení § 274 písm. e) o.s.ř. totiž nevyplývá, že by obsahem tohoto notářského zápisu mohl být pouze „dvoustranný smluvní vztah“ a že by účastníky tohoto zápisu (úkonu, který zápis obsahuje) musely být obě „smluvní strany“. Vzhledem k tomu, že vykonatelnost notářského zápisu zákon váže pouze na svolení povinné osoby, je zřejmé, že i „jednostranný právní úkon učiněný ve smyslu § 558 o. z.“ je „vykonatelným exekučním titulem, pokud je tato skutečnost v něm výslovně uvedena“. Protože notářský zápis ze dne 3. 2. 1997, č. j. NZ 63/97, obsahuje další „podmínky spojované s možností povýšit notářský zápis na exekuční titul“ (ze zápisu je zřejmé, o jaký závazek se jedná, právní důvod, proč k tomuto závazku došlo, jaký byl závazek, do kdy měl být splněn, kdo je osobou povinnou a kdo osobou oprávněnou), byl výkon rozhodnutí nařízen soudem prvního stupně v souladu se zákonem. Rozhodnutí o připuštění dovolání proti svému usnesení odvolací soud zdůvodnil tím, že otázka, zda jednostranné prohlášení může mít charakter exekučního titulu ve smyslu ustanovení § 274 písm. e) o.s.ř. nebo zda takovým titulem může být pouze notářským zápisem „zpracovaná“ dvoustranná smlouva, má po právní stránce zásadní význam.

Proti tomuto usnesení odvolacího soudu podal povinný dovolání z důvodu uvedeného v ustanovení § 241 odst. 3 písm. d) o.s.ř. Namítá, že titulem pro výkon rozhodnutí ve smyslu ustanovení § 274 písm. e) o.s.ř. může být jen takový notářský zápis, který obsahuje závazek ve formě právního úkonu, kterým se zakládá závazek ve smyslu ustanovení § 488 a násl. o. z., jestliže vedle tohoto hmotněprávního úkonu obsahuje procesní úkon, spočívající ve svolení k jeho přímé vykonatelnosti. Uvedený závěr povinný dovozuje z „dikce“ ustanovení § 274 písm. e) o.s.ř., která rozlišuje, co musí být v notářském zápisu přímo obsaženo a co stačí v tomto zápisě pouze označit. Protože závazek musí být v notářském zápisě obsažen, je třeba ho do tohoto zápisu „pojmout v jeho autentické podobě“; obsahuje-li notářský zápis pouze jednostrannou „deklaraci textu nějaké povinnosti v jiné, než zákonem stanovené formě“, nemá tento zápis „žádnou právní hodnotu“ a nelze jej proto ani vykonat. Podle povinného o tomto závěru svědčí i to, že notářské zápisy jsou – jak vyplývá z ustanovení § 62 a § 63 zákona č. 358/1992 Sb. – svou podstatou listinami o těch projevech vůle, kterou jsou právními úkony; příslušný hmotněprávní úkon je jejich nezbytnou obsahovou náležitostí. Notářský zápis ze dne 3. 2. 1997, č. j. NZ 63/97, příslušný „právní“ závazek neobsahuje, nýbrž ho jen jednostranně dodatečně uznává. Protože povinnost vrátit půjčené peníze vzniká pouze na základě smlouvy o půjčce a uvedený notářský zápis obsahuje uznání dlužníka ve smyslu ustanovení § 558 o. z., což je jednostranný právní úkon, na jehož základě nevznikají dlužníkovi ani věřiteli žádná práva a povinnosti, nemůže být předmětný notářský zápis podkladem pro nařízení výkonu rozhodnutí. Povinný navrhl, aby odvolací soud napadené usnesení a usnesení soudu prvního stupně zrušil a aby věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

N e j v y š š í s o u d České republiky jako soud dovolací (§ 10a o.s.ř.) po zjištění, že dovolání proti

pravomocnému usnesení odvolacího soudu bylo podáno ve lhůtě uvedené v ustanovení § 240 odst. 1 o.s.ř. a že jde o usnesení, proti kterému je dovolání přípustné i podle ustanovení § 239 odst.1 o.s.ř., přezkoumal bez jednání (§ 243a odst.1, věta první, o.s.ř.) napadené usnesení ve smyslu ustanovení § 242 o.s.ř. a dospěl k závěru, že dovolání je opodstatněné. Proto zrušil usnesení soudů obou stupňů a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

Z o d ů v o d n ě n í :

Podle ustanovení § 251 o.s.ř. nesplní-li povinný dobrovolně, co mu ukládá vykonatelné rozhodnutí, může oprávněný podat návrh na soudní výkon rozhodnutí.

Uvedené ustanovení se použije nejen na výkon rozhodnutí vydaných v občanském soudním řízení, ale i na výkon dalších titulů, uvedených v ustanovení § 274 o.s.ř.

Při rozhodování o návrhu na nařízení výkonu rozhodnutí pro vymožení peněžitého plnění soud - z hlediska jeho věcného posouzení - zkoumá, zda rozhodnutí (jiný způsobilý titul), jehož výkon je navrhován, bylo vydáno orgánem, který k tomu měl pravomoc, zda je vykonatelné po stránce formální a materiální, zda oprávněný a povinný jsou věcně legitimováni, zda je výkon rozhodnutí navrhován v takovém rozsahu, který stačí k uspokojení oprávněného, zda k vydobytí pohledávky nepostačuje výkon rozhodnutí nařízený nebo navržený jiným způsobem, zda vymáhané právo není prekludováno a zda navržený způsob výkonu rozhodnutí není zřejmě nevhodný. Při výkonu rozhodnutí soud není oprávněn přezkoumávat věcnou správnost vykonávaného rozhodnutí nebo jiného titulu; obsahem rozhodnutí (jiného titulu), jehož výkon se navrhuje, je soud vázán a je povinen z něj vycházet.

Z hlediska materiálního jsou rozhodnutí nebo jiný titul, uvedený v ustanovení § 274 o.s.ř., vykonatelné jen tehdy, jestliže obsahují přesnou individualizaci oprávněného a povinného, přesné vymezení práv a povinností k plnění, přesný rozsah a obsah plnění a přesně stanovenou lhůtu k plnění.

Podle ustanovení § 274 písm. e) o.s.ř. jsou titulem, podle kterého lze nařídit soudní výkon rozhodnutí, notářské zápisy, které obsahují závazek a v nichž jsou vyznačeny osoba oprávněná a povinná, právní důvod, předmět a doba plnění, jestliže osoba povinná k vykonatelnosti v notářském zápise svolila.

V posuzovaném případě se oprávněný domáhá nařízení výkonu notářského zápisu ze dne 3. 2. 1997 zn. NZ 63/97, sepsaného JUDr. V. K., notářkou v B. Z tohoto notářského zápisu vyplývá, že jeho účastníkem byl povinný (obchodní společnost A., spol. s r. o. se sídlem v B., zastoupená jednatelem P. L.). Obsahem zápisu bylo jednak prohlášení povinného o uznání dluhu ve smyslu ustanovení § 558 o. z. (povinný uznal, že dluží oprávněnému z titulu neuhrazené půjčky částku 300 000 Kč s 16% úrokem od 15. 4. 1996, a uvedl, že dlužnou částku oprávněnému zaplatí nejpozději do 28. 2. 1997), jednak prohlášení povinného „o udělení souhlasu k přímé exekuční vykonatelnosti dluhu“. V posléze uvedeném prohlášení povinný uvedl, že „dává tímto výslovné svolení“ k tomu, aby tento notářský zápis byl podle ustanovení § 274 písm. e) o.s.ř. vykonatelný co do povinnosti zaplatit obchodní společnosti P & A F. S. S. LTD jako osobě oprávněné částku 300 000 Kč s 16% úrokem ročně od 15. 4. 1996 do zaplacení z právního důvodu „uznaných dluhů shora obsažených v této listině“ tak, aby i bez předchozí žaloby mohla být podle něho vedena exekuce oprávněné osoby proti povinnému ihned při splatnosti, tj. ke dni 28. 2. 1997, na částku 300 000 Kč „včetně příslušenství“.

Pro rozhodnutí této věci výkonu rozhodnutí bylo především významné posouzení, zda uvedený notářský zápis je způsobilým titulem, podle kterého lze nařídit výkon rozhodnutí.

Titulem pro výkon rozhodnutí podle ustanovení § 274 písm. e) o.s.ř. není, jak se mylně domnívají

odvolací soud a dovolatel, hmotněprávní úkon (jednostranný, dvoustranný nebo vícestranný) uvedený v notářském zápisu, ale – jak je zřejmé ze znění tohoto ustanovení – notářský zápis. Notářským zápisem se rozumí listina sepsaná notářem, která splňuje náležitosti stanovené pro sepisování notářských zápisů zákonem č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád) [nyní ve znění zákona č. 82/1998 Sb.] – dále jen „notářský řád“ a která tak má (srov. § 6 notářského řádu) povahu veřejné listiny. Každý notářský zápis samozřejmě není titulem pro výkon rozhodnutí. Podle notářského zápisu lze nařídit výkon rozhodnutí tehdy, jestliže splňuje nejen náležitosti stanovené pro sepisování notářských zápisů notářským řádem, ale i náležitosti uvedené v ustanovení § 274 písm. e) o.s.ř.

Notářský zápis lze vykonat soudem jen tehdy, je-li – a to platí pro všechny tituly pro výkon rozhodnutí – vykonatelný po materiální stránce. Zatímco notářský řád stanoví (srov. zejména ustanovení § 62 a násl. notářského řádu) formální náležitosti notářského zápisu, ustanovení § 274 písm. e) o.s.ř. určuje obsahovou stránku notářského zápisu jako titulu pro výkon rozhodnutí, a to tak, že vymezuje způsobem odpovídajícím povaze tohoto titulu předpoklady jeho materiální vykonatelnosti.

Jedním z požadavků ustanovení § 274 písm. e) o.s.ř. je, aby šlo o „notářský zápis, který obsahuje závazek“. Názor dovolatele, že se tím stanoví, že v notářském zápisu musí být obsažen právní úkon, na základě kterého vzniká závazek, o jehož vymezení jde, (že do notářského zápisu je třeba – má-li jít o titul pro výkon rozhodnutí – tento závazek „pojmout v jeho autentické podobě“), dovolací soud považuje za chybný. Co uvedený požadavek vyjadřuje, je třeba vyložit jak podle použitého slovního vyjádření „který obsahuje závazek“, tak i v souvislosti se zněním celého ustanovení § 274 písm. e) o.s.ř. Použité slovní vyjádření o „právním úkonu“ ani o „vzniku závazku“ nehovoří. Přijetí dovolatelova názoru by navíc znamenalo, že další náležitosti zápisu uvedené v § 274 písm. e) o.s.ř., zejména vyznačení právního důvodu a předmětu a doby plnění, by byly zákonem požadovány vlastně nadbytečně, neboť by již stačilo jejich vymezení v právním úkonu. V neposlední řadě je třeba vzít v úvahu, že smyslem a účelem notářského zápisu se svolením k vykonatelnosti je, aby oprávněná osoba mohla bez zvláštního řízení a rozhodnutí cestou soudního rozhodnutí vymáhat splnění povinnosti, o níž není mezi účastníky právního vztahu sporu o tom, že ji osoba povinná musí oprávněné osobě splnit; není proto žádný důvod k tomu, aby možnost vymáhat splnění povinnosti pomocí notářského zápisu se svolením k vykonatelnosti měla být omezena jen na ty právní vztahy, které by vznikly na základě právního úkonu pojatého do zápisu. Uvedený požadavek, jak vyplývá z kontextu ustanovení § 274 písm. e) o.s.ř., ve skutečnosti odpovídá na otázku, jaká povinnost může být cestou notářského zápisu se svolením k vykonatelnosti vymáhána; stanoví, že se musí jednat o povinnost ze závazku, tj. ze závazkového právního vztahu. Notářský zápis se svolením k vykonatelnosti tedy „obsahuje závazek“ tehdy, jestliže obsahuje takovou povinnost, která má být na jeho základě vymezena, jež vyplývá ze závazku (ze závazkového právního vztahu, vzniklého na základě smlouvy nebo jiné právní skutečnosti) a nikoliv z jiných právních vztahů (např. nároků z ochrany osobnosti apod.).

Z uvedeného vyplývá, že v notářském zápisu se svolením k vykonatelnosti se neuvádí (protože nepatří k jeho obsahovým náležitostem) hmotněprávní úkon, ať jednostranný, dvoustranný nebo vícestranný, bez ohledu na to, zda se týká vzniku právního vztahu nebo jeho změny (např. dohoda podle ustanovení § 516 o. z.), popřípadě uznání dluhu (§ 558 o. z.), o jehož splnění jde. Uvedené samozřejmě neznamená, že by notářský zápis o takovém hmotněprávním úkonu nemohl být obsažen ve stejné listině s notářským zápisem se svolením k vykonatelnosti; oba tyto zápisy je ovšem třeba důsledně rozlišovat a navzájem nezaměňovat.

Dovolací soud rovněž nesouhlasí s názorem odvolacího soudu v tom, že výkon rozhodnutí lze nařídit i podle takového notářského zápisu se svolením k vykonatelnosti, jehož účastníkem byla pouze jedna strana (povinná osoba).

Ustanovení § 274 písm. e) o.s.ř. okruh účastníků notářského zápisu jako titulu pro výkon rozhodnutí výslovně neoznačuje. Z toho, jak jsou uvedeny náležitosti zápisu, však vyplývá, že projev vůle pouze osoby povinné je požadován jen ve vztahu ke svolení k vykonatelnosti. Protože u dalších náležitostí zápisu se nic takového nestanoví, je tím (možným a nepochybným způsobem) vyjádřeno (srov. *argumentum a contrario*), že vyznačení ostatních náležitostí zápisu může být provedeno jen na základě shodných údajů oprávněné a povinné osoby. V této souvislosti je třeba vzít také v úvahu, že notářský zápis se svolením k vykonatelnosti představuje - uvažováno podle jeho smyslu a významu - vyjádření „smíru“ mezi věřitelem a dlužníkem před notářem o jejich (alespoň některých) vzájemných právech a povinnostech, pomocí kterého může věřitel vymáhat po dlužníku splnění povinnosti (kterou dlužník uznává) cestou výkonu rozhodnutí, aniž by k tomu musel mít jiný titul (např. soudní smír nebo rozhodnutí soudu nebo jiného orgánu). Dovolací soud proto dovodil, že notářský zápis se svolením k vykonatelnosti musí být, má-li jít o způsobilý titul pro výkon rozhodnutí, sepsán s osobou povinnou i osobou oprávněnou. Tomuto požadavku může být vyhověno jak tím, že tyto osoby budou účastníky jediného zápisu [buď sepsaného za jejich současné přítomnosti nebo pokračováním v notářském zápisu (§ 62 odst. 2 notářského řádu)], tak i tím, že k projevu vůle obsaženém v notářském zápisu sepsaném jen s jednou z těchto osob přistoupí formou samostatného zápisu druhá z nich.

Dovolací soud z těchto důvodů dospěl k závěru, že notářský zápis je titulem pro soudní výkon rozhodnutí, jestliže splňuje formální náležitosti stanovené pro sepisování notářských zápisů o právních úkonech uvedené zejména v § 62 a násl. notářského řádu, jestliže obsahuje dohodu osoby oprávněné ze závazkového právního vztahu (zpravidla věřitele) s osobou ze závazkového právního vztahu povinnou (zpravidla dlužníkem), v níž jsou přesně individualizovány oprávněná a povinná osoba a vyznačeny právní důvod plnění (tj. vylíčený rozhodné skutečnosti, na nichž se plnění zakládá), předmět plnění (tj. přesný obsah a rozsah plnění) a doba plnění (tj. přesně a určitě určena doba, do které se povinná osoba zavazuje předmět plnění poskytnout oprávněné osobě), a jestliže osoba povinná v něm svolila k vykonatelnosti. Svolením k vykonatelnosti se rozumí takové prohlášení (projev vůle) povinné osoby, z něhož vyplývá, že povinná osoba souhlasí (svoluje) s tím, aby notářský zápis byl (v případě, že v určené době neposkytne osobě oprávněné řádně stanovený předmět plnění) bez dalšího titulem pro výkon rozhodnutí.

V posuzovaném případě je pod bodem I notářského zápisu ze dne 3. 2. 1997, zn. NZ 63/97, sepsaného JUDr. V. K., notářkou v B., obsažen právní úkon o uznání dluhu podle ustanovení § 558 o. z.; jde o hmotněprávní úkon, který nemá pro tuto věc výkonu rozhodnutí význam. Pod bodem II je obsažen notářský zápis, který má náležitosti uvedené v ustanovení § 274 písm. e) o.s.ř., neboť se týká povinnosti ze závazkového právního vztahu a obsahuje řádné vymezení (vyznačení) osoby oprávněné, osoby povinné, právního důvodu, předmětu a doby plnění a svolení osoby povinné k vykonatelnosti. Uvedený zápis byl však sepsán jako s jediným účastníkem pouze s osobou povinnou; z tohoto důvodu - jak vyplývá z výše uvedeného - sám o sobě neodpovídá požadavkům, které na notářský zápis jako na titul pro výkon rozhodnutí klade ustanovení § 274 písm. e) o.s.ř. Odvolací soud za tohoto stavu věci postupoval v rozporu se zákonem, když dospěl k závěru, že jsou splněny všechny předpoklady pro nařízení výkonu rozhodnutí, aniž by zkoumal, zda k projevu vůle obsaženém v notářském zápisu ze dne 3. 2. 1997, zn. NZ 63/97, sepsaném jen s povinnou osobou nepřistoupila formou samostatného notářského zápisu oprávněná osoba.

Protože usnesení odvolacího soudu není správné, Nejvyšší soud České republiky je zrušil (§ 243b odst. 1, část věty za středníkem, o.s.ř.). Vzhledem k tomu, že důvody, pro které bylo zrušeno usnesení odvolacího soudu, platí i na usnesení soudu prvního stupně, Nejvyšší soud České republiky zrušil i toto rozhodnutí a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení (§ 243b odst.2, věta druhá, o.s.ř.).